

Hai Người Bán Sách Cũ

Người Buôn Gió

Ở nước Đức có thể thấy người dân ở đây đọc sách bất kỳ đâu, cảm giác như trong túi xách tay của người nào cũng có một cuốn sách. Họ đọc trên tàu điện, trên ghế đá công viên hay trong lúc xếp hàng chờ đến lượt ở một sở nào đó. Hoặc ngày nghỉ nằm phơi nắng bên bãi biển, hồ, bãi cỏ cũng có nhiều người đọc sách.

Quãng thời gian đọc sách là quãng thời gian họ chờ đợi tàu chở họ đến điểm nào đó, chờ đến lượt mình ở sở nào đó, họ tận dụng những khoảng thời gian đó để đọc sách. Nhiều cuốn sách có vật đánh dấu rất đẹp, chứng tỏ người đọc rất nâng niu cuốn sách họ đang đọc. Các hiệu sách ở Đức rất đồ sộ và phong phú, người mua lúc nào cũng tập nập. Những cuốn sách kỹ thuật, giáo dục, nấu ăn không nói làm gì, nhưng sách văn học bán khá chạy.

Lần đầu tôi đến lớp học tiếng Đức, thầy giáo là một người Việt. Ông ấy dạy tiếng Đức cho trường của Đức, tức học viên là đủ mọi người từ các nơi đến. Ai là người mới đến đều phải giới thiệu về bản thân mình, tôi giới thiệu nghề nghiệp của mình là công nhân xây nhà. Tất nhiên câu hỏi và trả lời đều bằng tiếng Đức.

Ông thầy giáo nhướn cặp mắt lên hỏi.

– Sao?

Tôi trả lời lần nữa thật chậm, tôi là công nhân xây dựng. Ông lắc đầu không hài lòng, ông bảo tôi nói lại lần nữa. Ánh mắt ông nhìn tôi như muốn bảo, tôi không được nói tiếp như vậy. Tôi nói tôi là nhà văn. Ông thầy giáo nở nụ cười hài lòng, ông giải thích cho mọi người trong lớp từ Schriftsteller là gì. Ông quay ra hỏi tôi viết mấy cuốn sách rồi, tên sách là gì. Khi tôi trả lời, tôi thấy nét mặt ông đầy tự hào, tôi không biết ông tự hào về điều gì, có lẽ ông muốn gửi thông điệp cho những người bạn học ở các nước khác, rằng đồng hương, học trò của ông là một nhà văn.

Sau này tôi có nói chuyện với ông bằng tiếng Việt ngoài giờ, rằng tôi không phải là nhà văn, đó không phải là nghề của tôi. Ông thầy khẳng định dứt khoát nghề tôi là nhà văn, vì tôi có viết sách, sách tôi có bán, tôi có thu được tiền từ đó... như thế tôi nghề của tôi là nhà văn, ở đây người ta công nhận như thế là nghề nghiệp. Tôi không tranh luận với ông nữa, tôi không hiểu văn hoá ở nước Đức này bằng ông. Nhưng tôi nghĩ tôi không phải là nhà văn gì cả. Thời gian sau nữa, tôi mới hiểu rằng, ông thầy giáo người Việt đó đã làm một điều mà tôi không hiểu lúc đó, là ông ấy muốn tôi viết tiếp, viết nữa về những gì tôi nghĩ, tôi thấy. Ông đã thấy nhiều người Việt đến nước Đức rồi theo cuốn theo việc kiếm tiền hàng ngày, họ rời bỏ những điều mà trước kia họ theo đuổi. Ông động viên tinh thần tôi theo kiểu của đúng chất người Đức!

Tôi không muốn là nhà văn, tôi thậm chí còn chẳng muốn nói gì đến sách, ngay cả sách mình viết ra tôi cũng ít khi nhắc đến. Như người khác họ luôn quảng cáo, giới thiệu sách của họ, họ kể từng đoạn mà họ tâm đắc nhất trong sách họ viết, họ diễn giải về nghệ thuật mà họ sử dụng để viết những áng văn đó. Tôi thừa hiểu sách của tôi chẳng có giá trị gì về nghệ thuật, nó được viết theo kiểu dễ dãi, nghĩ sao viết thế, không có một chút kỹ thuật nào cả, cũng chẳng có những từ ngữ đặc sắc. Nó là loại đơn giản và bét díp nhất trong các loại sách, có thể nó là sách 3 xu như ngày xưa người ta hay gọi.

Hồi trước cô bạn tôi cũng dân viết lách, cô ấy khuyên tôi đừng có dính đến viết lách làm gì, cứ làm biển quảng cáo, nội thất như tôi đang làm là quá được rồi, nghề viết lách này chẳng có tương lai gì đâu. Đạo ấy tôi hay ghé qua quán cà phê của chị Võ Thị Xuân Hà, ở đó vừa bán cà phê vừa bán sách của nhà sách chị ấy xuất bản. Quán thường vắng teo, nghĩ mà áy ngại về chương trình Văn Hoá Đọc chị ấy đang theo đuổi. Chị Hà dốc tiền theo đuổi nghiệp văn chương, xuất bản sách, tôn vinh văn hoá đọc... nhưng văn hoá đọc của người Việt bây giờ đều hùi, quạnh quẽ đến nao lòng. Nhiều khi nhìn chị trong quán cà phê sách của chị, tôi liên tưởng tới câu chuyện người giữ nghề làng tranh Đông Hồ, người đàn ông mà hàng sáng quẩy bọc tranh đi bán, đêm về già điệp trộn giấy. Ông gánh tranh đi buổi sáng như đi bán, nhưng nào bán có ai mua. Tối mịt không ai trông thấy, ông gánh trở về, đêm mang cối không ra già điệp cứ như thế là nghề tranh dân gian giấy đó điệp còn

thịnh lắm. Mỗi lần đến quán của chị Hà mua sách, cảm giác cũng như thấy hình người đàn ông làng nghề ấy phảng phất đâu đó trong cái quán trang trí bằng tre nứa phết màu nâu.

Tôi có thằng bạn ham đọc sách, chúng tôi thường gặp nhau bàn về những cuốn sách hai thằng mới đọc. Nhưng chúng tôi thường chọn những quán vắng vỉa hè, ví dụ như ra quán nước chè vườn hoa, hai thằng gọi trà thuốc rồi bê hai cái ghế nhựa thấp ra xa, chỗ không gần ai cả, rồi thả hồn nói chuyện về sách. Sở dĩ như thế vì có lần chúng tôi vội, ngồi xuống quán gọi nước và thao thao luôn về sách, những người khách ngồi đó nhìn chúng tôi như hai thằng điên. Thằng bạn ấy kể, nó nằm đọc sách, có người đến nhà hỏi vợ nó là nó có nhà không. Vợ nó bảo:

– Thằng mọt sách ấy đang nằm đọc sách trên gác, nó chờ mài sách ra để có tiền ăn đấy.

Lần đó nó kể rồi hỏi tôi rằng nhà tôi có nghĩ tôi thế nào không? Tôi bảo không, tất nhiên là không, chẳng phải vì nhà tao trân trọng giá trị sách, mà vì nhà tao nghĩ, thà tao đọc sách còn hơn tao mải thú chơi nào khác như cờ bạc, giang hồ... khiến tao hư người. Người viết sách, xuất bản sách như chị Hà đã buồn vậy, người đọc như thằng bạn tôi cũng cảnh buồn vì sách như vậy.

Nhưng tôi vẫn mua sách đều đều, nó là thứ giải trí với tôi hữu ích và rẻ tiền nhất. Trên đường tôi đi làm về nhà, ở đoạn đầu Hoàng Quốc Việt vào mỗi buổi chiều có hai vợ chồng nhà họ bán sách cũ. Họ trải một tấm nilon, bày những cuốn sách cũ bên lề đường. Hai vợ chồng ăn mặc đều giản dị, sơ sài. Bên cạnh tấm nylon bày sách là hai chiếc xe đạp cũ. Nếu nhìn kỹ sẽ thấy họ có những nét của người trí thức, nền nã, thanh tú, lịch lãm... nhưng vỉa hè của Hà Nội vốn là nơi khắc nghiệt với những phận người dựa vào nó để mưu sinh. Về lam lũ, chớm chút thiếu thốn khiến gương mặt họ phủ một màn sương khắc khổ. Đây là vào những năm 2002-2004, mùa hè cũng như mùa đông, vợ chồng bán sách ngồi trên vỉa hè từ mùa này sang mùa khác. Trung bình mỗi cuốn sách chỉ 10 đến 20 nghìn. Tôi nhớ cuốn Bác Sĩ Zhivago tôi mua của họ giá 25 nghìn. Bằng 1 phần 10 tiền bỏ cho một em cave ngồi hát karaoke với khách trong vòng 2 tiếng. Rất nhiều cuốn sách chỉ giá mười đến mười lăm nghìn.

Hàng ngày hai vợ chồng họ đạp xe đi những nơi bán giấy vụn, nhặt chọn trong đồng giấy vụn bán cân ấy ra những cuốn sách cũ, đem về bày bán vào chiều tối. Anh chồng một dạo bày cờ thế, cho mấy cậu sinh viên trẻ ở khu đấy phá giải. Mỗi lần phá cờ đặt cược 2 nghìn, hầu như chẳng ai phá được. Tôi phá cũng không được, mỗi lần thế mất cỡ 6 đến 10 nghìn. Tôi nhớ thế cờ, về bày lại rồi mày mò tự giải. Lần sau phá được, anh chồng cáu ra mặt, anh ấy chửi thề, vợ hỏi về khách mua sách, anh ấy gắt lại. Chị vợ hiền lành, nhẫn nhịn chẳng nói gì. Rồi chán cờ thế, đánh cờ trận. Anh ta mỗi lần thắng nét mặt rất vui, cười đùa trêu vợ mình. Lần thua thì anh ta lại cáu, con mắt anh ta long sòng sọc, cứ thua anh ta lườm vợ mình đang bán hàng bên cạnh như chính chị ta là người có lỗi. Tôi thường chơi với anh ta 3 ván, ván đầu anh ta thắng, ván sau tôi thắng, ván tiếp theo anh ta thắng. Tỷ số luôn là 2-1. Mỗi ván 5 nghìn. Sau tôi chơi với anh ta ván đầu tôi thua, ván sau tôi cầm hoà, ván sau nữa tôi thua. Tỷ số chung cuộc là 2-0, đó là tỷ số mãn nguyện nhất cho cả hai. Nếu như anh ta đòi đánh tiếp thì những ván sau ấy chỉ có hoà, nên sau cũng quen, anh ta chỉ đánh tôi 3 ván là thôi.

Phải nói thế này, nếu như anh ta không bị vướng bận gì về tâm lý, anh ta sẽ luôn chiến thắng tôi. Với tôi thua 10 hay 20 nghìn cho mấy ván cờ chỉ là trò giải trí. Nhưng với anh ta đó là tiền lãi bán mấy cuốn sách mới có được. Chính thế anh ta chơi tâm lý rất nặng nề, chỉ mong sao có thể thắng được, tâm lý như thế chơi thế nào cũng có nước hớ khiến bị thua. Mà thua chỉ vì tự mình đi hớ nước, uất ức là điều hiển nhiên. Ngày ấy tôi khinh anh ta bần tính, thua thì cáu gắt, sau tôi hiểu hoàn cảnh của anh ta kiếm từng nghìn bạc lẻ, bày cờ mong kiếm chút ít góp cùng vợ trang trải cuộc sống, thua buồn lắm chứ. Lúc ấy tôi chơi thua hay hoà, là chơi với tâm lý thôi thì bỏ ra chút cho nó vui, chứ cũng không nghĩ đến hoàn cảnh của vợ chồng họ mà thông cảm cho tính cáu gắt của anh chồng.

Hai năm sau tôi lâm vào cảnh khốn khó, số là tôi nhận gia công biển quảng cáo cho một công ty, công ty đó đang nợ tôi món tiền khá lớn. Sắp đến ngày thanh toán thì bỗng nhiên công an hốt ông giám đốc công ty ấy đi vì tội dùng hoá đơn trôi nổi, trốn thuế. Thế là tôi bỗng nhiên trắng tay, lại còn mang nợ, may là nợ người ruột thịt nên không đến nỗi phải trả gấp. Nhưng chỗ nợ mua nguyên vật liệu thì phải bán đồ hết đi mà trả cho người ta. Xưởng cơ khí không còn, tôi đi làm thuê theo kiểu ai có việc thì gọi, ngày có việc ngày không. Lúc đó Tí Hớn mới 2 tuổi. Đúng lúc ấy lại bị loét dạ dày, do nghĩ nhiều. Đi viện chữa bệnh cũng ngại vì không có tiền. Tôi chẳng còn qua chỗ vợ chồng nhà bán sách cũ kia nữa, vì tôi làm gì dư dả nữa mà mua. Thậm chí tôi có lúc còn nghĩ ra gặp họ bảo bán lại chỗ sách của tôi. Nhưng nghĩ họ vốn chẳng có, mua sách từ hàng giấy vụn,

họ mua lại của tôi sao được.

Tôi ra bán trên trang TTVN, ngày đầu tiên có người mua 3 cuốn trả 600 nghìn, đó là những cuốn sách tôi mua ở Sài Gòn chúng xuất bản từ trước năm 1975. Ngày hôm sau có người mua hai cuốn được 500 nghìn. Vợ tôi biết chuyện ghen ngào nói, thôi mình ạ, đằng nào cũng chả thêm được bao nhiêu, bán làm gì sách. Tôi bảo được nhiều chứ, bán hết chỗ này phải được mấy chục triệu. Thấy vợ tôi sắp bật khóc, tôi bảo thôi không bán nữa.

Những giá để sách ở nhà đều do tôi tự tay làm, có cái bằng gỗ, có cái bằng sắt. Đồng sách đầy chẳng ai còn đọc nữa, nhà tôi luôn giữ gìn chúng như giữ kỷ vật của tôi, từ những cuốn sách cũ nát ấy, tưởng là vô dụng ấy, chúng đã đưa cuộc đời tôi đến một bước ngoặt lớn trong đời. Đó là tôi được nước Đức mời đến nước họ ở lại định cư.

Chẳng biết bây giờ hai vợ chồng bán sách cũ ấy có còn quanh quẩn vỉa hè mạn Hoàng Quốc Việt, Xuân Thủy, Mỹ Đình không. Tôi viết câu chuyện cũ này, mong bạn nào quanh đó thấy họ, xin giúp tôi liên lạc với họ. Có thể bây giờ họ nếu họ còn ở đó, họ đã mua được xe máy đi. Nhưng tôi muốn tặng họ một chiếc xe máy làm kỷ niệm. Xin các bạn giúp tôi.

Khi vừa đưa phần 2 về câu chuyện 2 người bán sách cũ với đoạn kết ngỡ ý nhờ mọi người tìm hộ hai vợ chồng bán sách họ, với ý định muốn tặng họ chiếc xe gắn máy, tôi nhận ngay tin nhắn của một chàng trai đang học thạc sĩ bên Mỹ. Chàng trai nhắn tin cho tôi như một người quen thân đã lâu, mà đúng cậu ấy quen tôi thật. Cậu ấy lúc trước là sinh viên, hay ngồi la cà chơi với hai vợ chồng nhà bán sách ở vỉa hè. Bây giờ tôi mới nhớ thỉnh thoảng lúc tôi ghé qua mua sách, có một cậu sinh viên thường quanh quẩn bên vợ chồng nhà họ. Cậu ấy bảo rất nhớ rõ tôi. Như cậu ấy nói thì anh chồng không bao giờ đi xe máy, cũng không dùng điện thoại. Chị vợ chiều chồng nên cũng đạp xe theo chồng. Cậu ấy gửi ảnh chị vợ và cháu nội cho tôi xem. Nghe chuyện mới biết, thì ra họ có một lai lịch khá bất ngờ. Thực ra với tôi cũng bất ngờ ít thôi, những lần mua sách nhìn phong thái của họ, tôi nghĩ họ có điều gì uẩn khúc nên chọn vỉa hè mưu sinh và sống kiên cường theo cái cách kham khổ, vất vả ấy.

Anh chồng là con trai của một vị từng là bí thư tỉnh, hàm uỷ viên trung ương, dòng họ nhà anh ta có những người hiện đang làm giáo sư giảng dạy, có người làm quan chức khá to. Nhà của bố mẹ anh ta là một ngôi biệt thự ở trong một những con phố thời Pháp, tức mạn phía nam quận Hoàn Kiếm, bạn nào người Hà Nội chắc hình dung được khu ấy. Anh ta là một giáo viên và cũng là một võ sư. Tất nhiên anh ấy cũng là người mê đọc sách. Vì bất đồng với gia đình trong cách sống, cách suy nghĩ. Anh ta bỏ ra ngoài, bỏ cả nghề giáo, dẫn vợ đi thuê nhà trọ ở ven ngoại ô, sống bằng nghề mua bán sách cũ. Tôi không muốn đưa ảnh và tên họ vào trong bài viết này, tôi cam đoan những gì tôi nói là sự thật, những ai nghĩ rằng tôi sáng tác ra câu chuyện này là việc của họ, tôi không có ý đồ gì mà cần phải thanh minh. Bây giờ vợ chồng anh ấy đã mua được một miếng đất sau mấy chục năm tích góp, miếng đất ấy ở tít tận trên mạn Phùng, dựng được cái nhà như cái lều, chứa toàn sách. Hàng ngày đạp xe xuống mạn Cầu Giấy bày bán ở những vỉa hè.

Đáng buồn là việc muốn tặng anh chị ấy chiếc xe máy khó thành hiện thực, một nhân cách như vợ chồng anh ta, từ bỏ một cuộc sống đầy đủ, một tầng lớp trên để chấp nhận sống cuộc đời lam lũ ở vỉa hè, người như thế tính tự trọng của họ rất cao. Cái cậu sinh viên nghèo quanh quẩn bên vợ chồng nhà bán sách, giờ cậu ta hiện đang học bên Mỹ với học bổng được cấp. Còn người khách thường xuyên hay kỳ kèo giá cả như tôi, nhận học bổng nhà văn của Đức. Trong một phần khiến số phận của hai thằng chúng tôi nhận được những học bổng của Đức, Mỹ ngày hôm nay, có một phần nhỏ của hai vợ chồng người bán sách cũ ở vỉa hè đó.

Người Buôn Gió